

prae.hu

INGYENES KULTURÁLIS MAGAZIN - MEGJELENIK KÉTHETENTE

**Zalán apja én vagyok
– Interjú Lakatos
Istvánnal**

**Más mint a film
Beszélgetés Serban
Tiganassal**

**Az amerikai álom
melankóliája**

Dermesztően gyermeteg kiállítás a Kunsthistorisches Museumban

Karácsony határok nélkül – Dickens kabuki módra

Törvényen kívül: Beszélgetés Matuz Gergellyel és Nagy Ákossal

Bibó István, az örök demokrata

Törvényen kívül

Beszélgetés Matuz Gergellyel és Nagy Ákossal

Danczi Csaba László

Matuz Gergely 1996-ban megalapította a **Marcato Együttest**, amely alapvetően a kortárs zenére specializálódott zenekar. Háromszor kapott Artisjus-díjat a magyar kortárszene terjesztéséért. Számos rádió- és TV felvételt készített, s a Hungarotonnál több lemeze jelent meg. Itthon és külföldön egyaránt foglalkoztatott koncertező művész. (Az interjúsorozat első része [itt olvasható.](#))

Egy akadémikus zenész hogy áll egy nem akadémikus, iskolán kívüli zeneszerzőhöz?

Nagy Ákos: Iskolán és törvényen kívüli zeneszerzőhöz.

Matuz Gergely: Tetszik a szó, hogy törvényen ívüli. Őszintén mondom, hogy barátságosabb a viszony egy törvényen kívülivel.

De felmerül, hogy miért?

Matuz Gergely: Felmerül hogy miért, és az is, hogy mennyi idő alatt alakult ez így. Bő másfél év, a kezdetekkor nem kevés gyanakvással ...

Sok vagy kevés ez az idő?

Matuz Gergely: Sok minden történt másfél év alatt. Ha visszaemlékszem a mi történetünkre, bátran mondhatom, hogy rengeteg közös élmény fűz minket össze, tehát másfél év alatt egy törvény kívülivel sokkal több kapcsolatunk volt, mint a szakmabeliekkel.

Nagy Ákos: Azt hiszem úgy kezdődött, hogy mi látásból ismertük már egymást koncertekről. A zenész barátaim, ismerőseim neki is közös barátai, ismerősei voltak - ahogy az már lenni szokott. A konkrétan szakmai kapcsolatunk onnantól ered, hogy megismertem édesapját (Matuz István Kossuth díjas, kiváló fuvolaművész - a szerk.).

Az édesapjával hamar jó viszonyt alakítottam ki és elkezdtem látogatni az óráit, előadásait, ahol akusztikát, hangszerismeretet oktatott végzett muzsikusoknak.

Akkortájt írtam egy művet fuvolára, zongorára és

Matuz Gergely

ütőhangszerekre, amit szerettem volna bemutatni. Egy szerzői esten játszották volna elsőként, amit a Fészek Művészklubba szerveztem, 2009. április 14-re. Megkerestem édesapádat, és letettem elé a kottát. Azonban Gergely édesapja lepasszolta a darabot Gergőnek, így kerültünk mi szakmai kapcsolatba.

Előadóművészeknél nem ritkaság az ilyesféle kézről-kézre adogatás. Később Pécssett mutatta be Gergely a darabot elsőként, Szakács István zongorista barátjával. Az ütőhangszeres verzió azonban - az átlagos magyarországi ütős hangszerpark hiányosságai miatt - a mai napig nem valósult meg.

Matuz Gergely: Mikor volt ez a koncert?

Nagy Ákos: Május 29-én, Pécssett, a Művészetek és Irodalom Házának Fülel Lajos termében.

Matuz Gergely: Vagyis fúvószenekari karnagy diplomakoncertem után - amely május 7-én volt - bő három héttel már elhangzott Ákos műve, A gyermek Narayan. Ahogy édesapám odaadta a kottát, még aznap este át is néztem.

Nagy Ákos: Igen. Emlékszem, ahogy hazaértem már jött is az első reakció: “megyek futni, de utána elkezdem gyakorolni”. Mindez olyan hajnali fél egy táján, vagy valahogy így, tehát teljesen őrült időpontban.

Matuz Gergely: Akkoriban jellemző volt, hogy ilyen őrült időpontokban mentek a chat-elések, de A gyermek Narayan valóban egy olyan darab volt, ami megihlette az embert. Ránézésre is kihívásnak tűnt. Először csak azt láttam benne, hogy valószínűleg jó zene, később már azt is, hogy melós zene, hogy olyan dolgokat lehet megmutatni benne, amik - bocsánat hogy így fogalmazok - másnak talán nem sikerülnének olyan jól, mint a mi kettősünknek (Szakács István - Matuz Gergely - a szerk.).

Ebben előny vagy hátrány volt az, hogy Ákos törvényen kívüli?

Matuz Gergely: Előny. Szimpatikus volt, hogy a semmiből tűnt elő. Egyszerűen nem tudtam hova tenni. Egyszer csak odajön apu, hogy “te Gergő, ismersz valami Nagy Ákost? Na, itt egy kotta, nézd meg ezt a borzalmat!” Ez előny volt, igen. Az, hogy neki nincs zenei végzettsége, tehát nem járt semmiféle iskolába.

Ákos életútja szerintem regénybe illő. Amit eddig hallottam tőle, az egy mesészerű élet. Mint ahogy az is, hogy hogyan jutott el odáig, ahol most van, tehát addig az ismertségi fokig, amivel ő most rendelkezik. Ez tényleg rendhagyó. Visszatérve az első kérdésedre, a törvényenkívüliség nekem nagyon szimpatikus.

Úgy képezem, ha most végeznék zeneszerzés szakon, akkor nehézségeim lennének abban, hogy előadassam a műveimet. Lehet, hogy idegesítene az, hogy egy szakmán kívüli jön, és az ő műveit csak úgy játsszák.

Nagy Ákos: Ezt jól látod. Ezt számtalan fórumon megkapja az outsider. Erre két dolgot tudok mondani: tessék koncerteket szervezni, valamint gondolkozzunk el azon, hogy díjakért írjuk a zenét (mert akkor kétségkívül fontosak a pecsétek, a cv-t bővítő papírok), vagy azért, hogy játsszák a darabjainkat?

Szinte mindig azt érzem, amikor valaki díjat kap, hogy be akarják fogni a száját,

szeretnék lekötölni. Irányomban is volt egy ilyen megkeresés. Nem büszkeségből, de visszautasítottam a jelölést.

Matuz Gergely: Zárójelben megjegyezem: nem kell ezt visszautasítani.

Nagy Ákos: Jó, te így gondold. Akkor azonban úgy gondoltam, hogy nem érdemlem meg. Egyrészt fiatal vagyok még ehhez, másrészt nem tartottam volna fair-nek - félreértés ne essék, nem másokkal szemben, hanem - önmagammal szemben.

A regényes életbe is belefér az, hogy egy zeneszerzői díjat nem vesznek át.

Nagy Ákos: Szerintem ez előfordul, nem kirívó eset. Persze olyan is van, hogy valaki Sztálin-díjakkal és “veterán pecsétekkel” rohangál.

Matuz Gergely: Vagy kezet fog olyan emberrel, aki a történelem szemétdombjára kerül egy idő után.

Nagy Ákos: Igen. De ezzel nincs baj, ha számára ez az önazonosság. Akkor úgy éreztem, hogy nem lennék önazonos, ha ezt a díjat átvenném. Nem lennék azonos azzal a képpel, amit magam számára kialakítottam magamról.

Matuz Gergely: Szerintem - egyszer így fogalmaztam meg magamnak - Ákos az utolsó idealista egyike.

Nem mondom, hogy nem voltak kisebb-nagyobb összeütközéseink, hisz minden barátságban vannak ilyenek. Azonban összeütközéseink ellenére is azt tudom mondani, hogy még mindig idealista. És életművész is egyben.

Nem tudom, hogy mi az alkotói mechanizmusa, ami az egyik művet a másik után megszülettet vele. Nem tudom, milyen elvek alapján dolgozik: én csak egy “munkásember” vagyok, aki nem az agyát akarja megfejteni.

Habár ez sem igaz. Sokat szoktam kérdezni, de néha a magyarázatok olyan bonyolultakká válnak, hogy inkább foglalkozom azzal, hogy a leírt hangjait lejátsszam, és amikor megkapom érte a kritikát, akkor vagy megfogadom azt, vagy nem.

Nagy Ákos: Félreértés ne essék, kemény kritikákat, hisz a barátság nem azt jelenti, hogy nekem elfogultnak kell lennem az ő játékmódja irányában. Persze biztosan fáj, de ha már adott a lehetőség, hogy egy komponista hallja az előadásmódját, akkor bizony ezt kíméletlenül el kell mondanom.

Nagyon nehéz az előadóval végigvinni ezt a játszmát, s azt hiszem a mai napig csak tanulom. Gondolok itt a véleményközlés módjára, hogy az ne legyen bántó vagy sértő, de ugyanakkor őszintén se.

Matuz Gergely: Nagyon jó szó az őszinteség, mert az a nap jut eszembe, amikor a Thália Színházban lépett fel a Szimnia és a Marcato, közösen. Valaki talán számolta is, hogy hány fő ült bent a közönség soraiban, cirka 85-95 ember. (Jellemző, hogy ha kortárs zene kap viszonylag nagy fórumot, ott megszámlálják a közönséget.)

Úgy vettük észre, hogy hiába minden igyekezetünk, valamiért közönybe és meg nem értettségbe fordul a száz perces performansz - ugye ebben egyetértünk? Én magam a színpadról úgy jöttem le, hogy ezt a napot, a Thália Színházbelit, szakmailag bármennyire jónak is lehetett értékelni, nem ebből a szempontból értékeltem. Sokkal inkább a közönség valós reakciójaként fogtam fel akkor, és ma is így tekintek rá.

Ákos - őszinte ember lévén - nagyon nagy energiákat fektetett abba, hogy meggyőzzön arról, hogy nem ebből a szempontból kell értékelni, hanem abból, hogy ... és sorolta a múltbeli példákat, hogy kiket értékelték húsz évvel később másként, mint az adott időpontban. Visszamentünk egészen a Máté passióig.

Miben más, miben jó vagy rossz a törvényen kívüli?

Matuz Gergely: Előnye a nyitott érzékenység a felhalmozott tárgyi tudással szemben. Azt hiszem, Ákost ez jellemzi leginkább, bár nem mondhatom ezt sem teljesen egyértelműen, hiszen a tárgyi tudás is ott van benne, bőségesen.

Látszik a kottaképein, hogy azok a "kissé bosszantó jelenségek", amik a kottagrafikáiban rendre megjelennek, nem azért bosszantóak, mert polgárpukkasztást akart végrehajtani. A nyitott érzékenységéből származnak, a törvényen kívülisége itt is tetten érhető.

Az, hogy kompromisszumkész lesz-e valamikor is ezzel az attitűddel, maradjon az ő titka, én nem akarom befolyásolni őt.

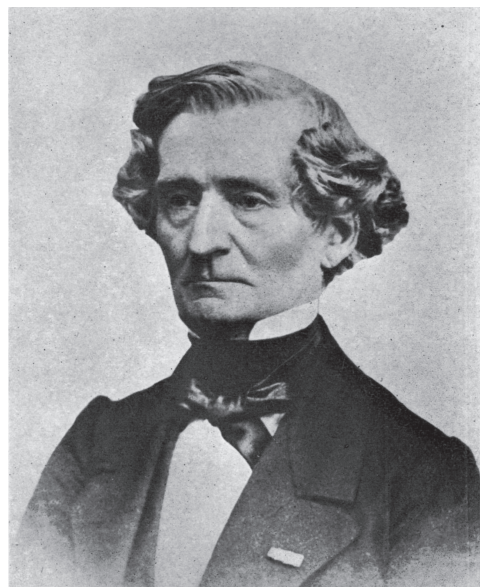
Mi lenne itt a kompromisszum?

Matuz Gergely: Az, hogy módosít-e mondjuk azon a fajta zeneszerzői eszköztáron, amibe beleérthető az is, hogyan ír le egy kottát. De ez legyen a jövő zenéje és az ő titka, mert másfél év alatt annyi impulzus és élmény ért az ő révén, hogy megkockáztatom: a jövő őt igazolja. Bár már most vannak rá jelek, hogy a jövő, hogy a jelen őt igazolja.

A Kollár Zsuzsával való beszélgetés során felmerült bennem, hogy Ákosnak esetleg pont az az előnye, hogy őt nem nyomorította meg az iskola.

Matuz Gergely: Mert neki nem olyan iskolái voltak, mint amilyen szakmában jelenleg mozog. Egy látszólag hátrányos helyzetből kovácsolt erényt. Bámulatos, ahogy véghezvitte mindezt. Az aluliskolázottságból csinálni egy olyan erőt, ami ilyen zeneművek megalkotására ösztönöz... ez a zenetörténetben mondjuk Berlioz lehetne.

Szokták Berliozra mondani, hogy még ma is modernnek hat. A Fantasztikus szimfóniára mondják, hogy egyes impulzusai még ma is sokkolóan hatnak. Ákos zenéiben is megtalálható ez, bőségesen. Biztos, hogy van benne egy jó értelemben vett öncélú magamutogatás, ami abban fejeződik ki, hogy minden áron új hangeffektusokat akar találni. Olyanokat, amelyeket még nem hallhatott emberi fül.

Hector Berlioz

Van egy zongoránk például az Astórián, ami el van hangolódva. Azért nem hangoltatom a zongorát vissza, a rendes állapotába, mert annyira oda van azért a zongorahangolásért, hogy nem volna szívem megfosztani tőle. Ez egy rettenetesen hamis zongora. Olyan újszerű effektusokat vél meghallani benne, amire az emberi fül - már a klasszikus, zenei fül - azt mondaná: borzalmas. Ő viszont így szól: "jé, de érdekes".

John Cage direkt elhangolta, preparálta a zongoráját. Szóval ebben is vannak nagy elődjai.

Matuz Gergely: Ákosnak Cage-el való párhuzamba állítása szintén szimpatikus lehet - jól gondolom?

Nagy Ákos: Igen, de leginkább az esztétikai hozzáállása miatt. Nem a zenetörténetre gyakorolt befolyása, hanem a felszabadító erő miatt, amivel Cage az európai zeneszerzőket megváltotta a szerializmus alól.

John Cage

De mi alól kell felszabadítani?

Nagy Ákos: Az iskolázottság alól. Ami akadémizmusba vezet mindig, mindenkor.

Matuz Gergely: Ez egy lázadás akar lenni, a lázadás örömeért?

Nagy Ákos: Nem, ez félelemből fakad. Az attól való félelemből, hogy igavonó barommá válok én magam is, aki deres hajú professzorainak sorban szállítja a díjakat. Engem nem az hajt, hogy öncélú legyek.

Matuz Gergely: Azt nem tudod elképzelni, hogy húsz év múlva ugyanúgy beszélgetünk, mint most, és akkor pontosan ugyanolyan zenét fogsz írni, mint amilyet most megvetsz, mert közben átalakultál?

Nagy Ákos: Bocsanat Gergő, de ha ez így zajlana le, akkor ugyanott tartanék, mint sokan azon professzorok közül, akik a magyar zenei élet intézményeiben oktatnak.

Hogy húsz év múlva olyan zenét írjak, mint amit jelenleg megvetsz? Akkor ugyanolyan történelmi hamisítást hajtának végre, mint azok, akik a nyolcvanas éveket elérve azt mondták: "az avantgarde halott, forduljunk vissza", illetve: "nem, ebbe fulladjunk bele!" Ez a két véglet van, és nagyon kevés olyan, aki középen áll.

Ha ma az akadémián azt tanítanák, amit te most az elveidnek tartasz, akkor nem lehet, hogy te pont azt csinálnád, amit most tanítanak, csak azért, hogy más legyél?

Nagy Ákos: Nem, nincs bennem ilyen csípőből ellentmondás. Azt hittem azt kérdezed, hogy ha az én zenémet oktatnák a Zeneakadémián, akkor mást írnék-e? Inkább azon gondolkodnék el, hogy valamit nem csinálok jól.

Inkább az intézménnyel, az intézményesüléssel van bajod, vagy a jelenlegi leosztással?

Nagy Ákos: Nem a leosztás zavar, hanem a tökösség hiánya. Hol a tökösök, fiúk?

Matuz Gergely: Azért vannak ott nagyon jó zeneszerzők, ezt ne vitassuk.

Nagy Ákos: Kétség kívül. Csak sokan közülük megrogytak.

Matuz Gergely: Ezt nyilván vitatják azok, akik futnak. Illetve az a generáció, ami mi vagyunk, és a fiatalabbak is hozzák a díjakat, mert hajtanak rá.

Nagy Ákos: Hisz a felsőbb utasítás szerint ez a dolguk.

Mármint a díjak elérése?

Nagy Ákos: A díjakra hajtás, igen. Egyfajta őszi betakarítás, amit majd a professzor neve alá fognak elkönyvelni. Egyébként teljesen mindegy, hogy melyik szakmáról van szó, félreértés ne essék.

Tapasztalataim szerint az akadémia, az intézmények konzerváló szereppel bírnak.

Nagy Ákos: Igen, de voltak erre jó megoldások. Például azokat az embereket, akik tanítanak, keringessük öt évente. Akkor talán nem ragad az agyuk bele.

Matuz Gergely: De Ákos, azért lásd be, hogy van abban logika, hogy egy intézmény, egy iskola - akárhogy is vesszük - muszáj, hogy azt tanítsa meg, amit később el kell utasítani, vagy leszerválni.

A hagyományt tovább kell adniuk, hogy meg lehessen azt újíítani.

Nagy Ákos: Igen, de mindig azzal érvelnek, hogy ezt kell csinálni. Nem a klasszikus képzést utasítom el, mert szükség van összhangzattanra, szükség van ellenpontra, szükség van formatanra. Ezekre nekem is szükségem volt.

A tekintélyrombolást kellene elindítani, és nem kívülről, hanem belülről, saját maguknak. Ezek az emberek régen nem voltak ilyen tekintélyelvűek.

Matuz Gergely: Mit tehetünk mi, előadók, és - mondjuk így - törvényen kívüliek?

Nagy Ákos: Az előadóknak ez ügyben semmi dolguk. Úgy gondolom, az előadóknak az a dolguk, hogy játsszanak mindent, és játsszanak mindenkitől.

A zeneszerző, a kritikus, az esztéta azonban formáljon véleményt, merje megmondani, hogy mi tetszik neki, s mi nem. Ha pedig ezért hideget-melet kap, azt vállalja.

Folytatjuk...

Matuz Gergely a BMC [adatbázisában](#)
Marcato Ensemble a BMC [adatbázisában](#)
EAR Együttes a BMC [adatbázisában](#)

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest

